

ДИДАКТИЧНИЙ РЕСУРС ЗАСОБІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ РИТОРИКИ У ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

Даценко Дар'я

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри української мови факультету
української філології, культури і мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Проблема формування загальних і фахових компетентностей здобувачів вищої освіти є однією із пріоритетних у лінгводидактиці вищої школи, медійної галузі зокрема, щодо формування у майбутніх журналістів риторичної компетентності як складника фахової, діапазон якої охоплює необхідний обсяг теоретичних знань, умінь, навичок, комунікативний досвід у використанні мови й мовлення, усвідомлення й дотримання ціннісних орієнтацій у різних життєвих та професійно зумовлених ситуаціях.

Змістовий аспект мовознавчих дисциплін, а також дидактичний ресурс педагогічної риторики передбачають формування фахової компетентності майбутніх журналістів, що охоплює діапазон виокремлених таких складників, як: 1) володіння мовними засобами з урахуванням різних функційних стилів, жанрів і типів мовлення; 3) риторична культура монологу, діалогу, полілогу; 4) риторична діяльність майбутнього журналіста у різноманітних навчальних, життєвих та професійно зумовлених ситуаціях; 5) комунікативно-риторичний досвід майбутніх журналістів; 6) усвідомлення майбутніми журналістами ціннісних орієнтацій; 7) прагнення до фахового українськомовного саморозвитку й самовдосконалення.

Стратегічні положення законодавчої й нормативної бази МОН України (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», Стандарт вищої освіти України: спеціальність 061 Журналістика освітнього першого (бакалаврського) рівня; Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті; Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти) зорієнтовують наукову спільноту й освітян-практиків на розроблення продуктивних підходів, програм, навчально-методичного супроводу, а також дидактичного ресурсу для підготовки майбутніх журналістів, здатних виконувати професійну місію в нестандартних умовах, готових до постійного саморозвитку, самореалізації й самовдосконалення. Практичний контекст діяльності майбутнього журналіста, крім формування позитивного особистісного іміджу, спонукає до оперативності в опрацюванні, осмисленні

й узагальненні здобутої з різних джерел інформації, вправного використання потужних ресурсів української мови.

Алгоритм формування риторичної компетентності як складника фахової майбутніх журналістів має бути закладений у змісті навчальних робочих програм усіх мовознавчих дисциплін, в яких передбачено комплексне опанування основ культури мовлення майбутнього фахівця, формування навичок ораторського мистецтва, робота з текстами професійного спрямування.

Відповідно, результативність, успішність спілкування значною мірою залежить від якості продукованих текстів. Накопичення досвіду спостережень над структурою, змістом, композицією, лексичним масивом тексту, а також практикування різних способів дослідження й трансформування тексту – винятково корисно для формування фахової компетентності майбутніх журналістів, тому доцільно добирати для аналізу професійно зорієнтовані тексти, зокрема такі, що містять корисну інформацію для формування риторичної компетентності майбутніх журналістів. Сьогодення висуває високі вимоги до мовлення журналістів, що має бути не лише правильним у контексті дотримання мовних норм, а й добірним, стилістично доцільним і диференційованим.

Для формування риторичної компетентності майбутніх журналістів особливу роль відіграє вивчення теорії комунікації, адже знання норм сучасної української літературної мови сприяє підвищенню культури спілкування [8]. Під час опанування основних мовних норм (орфоепічні, акцентуаційні, лексичні, граматичні, стилістичні) мають бути методично правильно розставлені акценти: з одного боку необхідно спланувати роботу з удосконалення культури мовлення майбутніх журналістів, з іншого – показати, як допомогти майбутнім фахівцям запам'ятати й застосовувати мовні норми [9, с. 120-121].

Важливо ознайомити майбутніх журналістів із особливостями використання українського синтаксису, прикметного багатством і різноманітністю стилістичних засобів, про що свідчать кращі взірці публічних промов, що добре ілюстровані риторичними фігурами (риторичне запитання, риторичне звертання, анафора, інверсія тощо), прийомами експресивного синтаксису тощо.

У процесі опанування стилістики української мови студенти вчаться видобувати необхідну інформацію для прийняття рішень, створювати монологи, вести діалоги, доцільно обирати комунікативні стратегії. Спільні аспекти риторики зі стилістикою – «вчення про фігури слова (тропи) і фігури думки (риторичні фігури), про стиль як лад, спосіб доцільного й ефективного мовлення, допомагають зрозуміти тип мовця, етапи

мовленнєвої діяльності, механізми породження мовлення й вибору певних мовних засобів» [5, с. 25].

Стилістика української мови має значні риторичні можливості, оскільки збагачує знання про функційні можливості української мови, дозволяє зрозуміти взаємодію мовних й позамовних чинників, сприяє вдосконаленню необхідних для сучасної людини мовленнєвих умінь. Важлива роль належить риторичній підготовці студентів, що забезпечує формування комплексу вмінь обирати правильні комунікативні стратегії, орієнтовані на гармонізацію освітнього процесу, майстерно використовувати педагогічні жанри професійної діяльності.

Останнім часом до освітніх програм з мовознавчих дисциплін введено елементи риторики задля ознайомлення майбутніх журналістів з риторичними відомостями, розширення й поглиблення їхніх знань про види спілкування, побудову досконалого висловлення, форми і методи мовленнєвого впливу на аудиторію; оволодіння вміннями красномовства, формування стійкої потреби постійного вдосконалення власної мовленнєвої діяльності.

Отже, формування у майбутніх журналістів риторичної компетентності як складника фахової, діапазон якої містить необхідний обсяг теоретичних знань, умінь, навичок, комунікативний досвід у використанні мови й мовлення, усвідомлене дотримання ціннісних орієнтацій у різних життєвих та професійно зумовлених ситуаціях доцільно проєктувати у змісті навчальних робочих програм, дидактичному супроводі усіх мовознавчих дисциплін в аспекті комплексного опанування основ культури мовлення майбутнього фахівця, формування індивідуальної ораторської майстерності, роботи з текстами професійного спрямування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 344 с.
2. Бойцов Є. Адаптація телевізійного контенту в середовищі інтернет. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2011. Вип. 34. С. 217-226 URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/hak_2011_34_24.pdf
3. Гапченко О. Мовна свідомість людини як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2011. № 22. С. 31–34.
4. Головешко Б. Р. Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищому навчальному закладі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Харків, 2017. 294 с.
5. Гузар О. Комунікативне лідерство керівників освітніх закладів: навч. посібн. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с.
6. Груба Т. Реалізація функціонально-комунікативного підходу у процесі формування мовної особистості. *Нова педагогічна думка*. 2011. № 3. С. 57–59.

7. Дутчак А. Особливості онлайн-телебачення в контексті діяльності журналіста і редактора. *Поліграфія і видавнича справа*. Львів: Українська академія друкарства, 2016. Вип. 2. С. 266–274. URL: file:///C:/Users/pc/Downloads/Pivs_2016_2_31.pdf
8. Нечипоренко А. Мова ЗМІ та її вплив на формування культури мовлення. *Philology and Linguistic in Digital Age*. Київ: Нац. техн. ун-т України «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2017. 423 с.
9. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія / [О.А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.]; за ред. О. А. Кучерук. Київ: КНТ, 2016. 258 с.
10. Попович А. С. Методика навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти: монографія. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я. І., 2018. 376 с.
11. Пономарів О. Культура Слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. 2-ге вид., стереотип. Київ: Либідь, 2001. 240 с.